

000 scholieren
baar en Voor-
het ook niet
jongelui een
um.

4000 nieuwe
diploma!
geschoolen.
n en vrouwen
in 1913 was
het 1450!

r in 1926 niet
ns vaderland.

den"?
de M.O.-studie
geluk gebracht

lading in den
jeën bezitten?

menhangt met

de ware gelijk-
ouden met de

n ook terecht

gevoerd, wordt

nd „zeer vorza-
neel gevormden,
vaar in.

reide schoolken-
lijkluidend met

at „onverwerkt“
maatschappelijk

kkeling kan een
m verkregen of
el afbreuk doen.

gaven beter tot
tiger werk kun-
like ontwikkeling

n hem niet ge-
lijke vorming te

een bedenke-

p zich-zelve ge-

st voor iedereen
e dikwijls wordt
nleving nog iets
de beste „intel-

dist.

cennis „machi“
deze opvatting
de practijk nog

unnen we onze
goede ontwik-

„de goede ont-
actuele betrek-
ren“.

paalde beroepen

eden van onze
reiken datgene,
1.

eer wordt afge-
de omgeving.
t revolutionaire

skenden, en in
dijet geslaagden“

g van Leeraren
deze zaak.

de rede van Dr
van het „Cea-
eeds moeilijk is

fout schuilt. Dat
gen, wat men wel
amerhand gebrek
ich in eenig deel
t openbaren, zou
den weinig moeite
te voldoen.

rouwens op geen
ek, waarvoor men
eel van „afgestu-

„vanzelf“ in orde

moet komen. In welke „branche“ is tegenwoordig niet een teveel? Natuurlijk moet ieder in zijn eigen omgeving zoo goed mogelijk persoonlijke voorlichting verschaffen en ook menigmaal durven adviseeren om de studie niet voort te zetten, maar veel verder zal men niet kunnen gaan. Het is ook het oordeel van Dr Idenburg, dat wettelijke maatregelen om het verschijnsel te onderdrukken hier niet gewenscht zijn.

Neen, zeker geen „wettelijke maatregelen“.
Maar wel wat minder respect voor titels en diploma's.

Wel wat meer eerbied voor karakter en wat minder voor kennis.

En dan — wel de studie uit financieel oogpunt gemakkelijk maken — maar alleen voor de begaafden.

Aan gediplomeerde weinig begaafden heeft ons volk waarlijk geen behoefte.

Men zegt dan wel: heeft dan niet ieder recht op een goede ontwikkeling?

Doch dan antwoord ik: recht kan ik alleen laten gelden op hetgeen een voorrecht moet worden geacht, op hetgeen geluk brengt, op hetgeen een positief goed is.

Maar als we zien, dat voor tientallen de studie bij het Middelbaar Onderwijs of Voorbereidend Hooger Onderwijs, zelfs de studie aan de Universiteit de meest directe weg is naar een deceptie, dan komt het spreken over het „recht“ in een eigenaardig licht.

Intusschen hebben we hier wel te doen met verschijnselen, die aan een decadente cultuur eigen zijn.

Bij den nederdang van een cultuur vond men steeds een teveel aan gecultiveerden...

En waren het juist de weinige genieën — dikwijls „self-made-men“ — die leiding gaven.

Laten onze ouders bedenken, dat het evengoed mogelijk is, dat ze hun kind ongelukkig maken, wanneer ze het laten „studeeren“, als wanneer ze het niet laten „studeeren“.

J. W.

L. Loo-Goedhart. Penseelstreekjes.

Eenige jaren geleden was in onzen kring een bekend boek: „Wasdom“ van Mevr. L. Loo-Goedhart.

Het werd door de pers gunstig ontvangen en vond vele dankbare lezers: 't verscheen in een tweeden druk en was ook toen nog welkom — 't was een boek, dat erkenning genoot.

Die erkenning verdiende het, want het was goed als boek, maar vooral, het was als christelijk boek een getuigenis. Het verscheen in den tijd, dat de psychologisch-analyseerende roman hoogtij vierde, de ontleding in verhalenden vorm van wat er omgaat in de ziel van den mensch, ontleding tot in de fijnste bijzonderheden en van de heel gewone dingen van allen dag. 't Ging om een zoo precies mogelijk benaderen van het gedachtenleven en daarin van het ontwikkelingsproces, dat geleidelijk zich voltrok. (Thans is er nog wel die analyse, maar vooral onder den invloed der jongeren betreft ze actieve elementen: conflicten, spanningen, problemen: meer incidentele verhoudingen dus, die de zielontwikkeling een bepaalde, dikwijls heel scherpe, wending doen nemen. Ze is nu veel meer middel, middel om een bepaalde levenshouding te verklaren, dan doel. Het verschil is b.v. duidelijk te zien als men eens een hyper-modernen roman, van Den Doolaard of Anton Helman legt naast een van Theo Thyssen of Herman Robbers.) In dien tijd nu van analyseerend beschouwen als voornaamste effect van romankunst kwam „Wasdom“ met een toepassing van dit literair beginsel op het christelijk leven. Eerlijk en zuiver ontleepte het boek den ontwikkelingsgang van het geloof, van zijn eerste kieming tot de volle ontplooiing, den wasdom dus — en vandaar de titel — van het geestelijk leven in zijn natuurlijke groei. De Schrijfster koos den in dien tijd zeer gewilden en voor de analyse-bedoeling bij uitstek geschikt vorm van dagboek-mededeeling: ze gaf weer „bladen van een dagboek“. En in die weergave openbaarde ze gansch de zielsgeschiedenis van het naar God gekeerde leven.

Aangezien zulk een stof raakt de voor de menschen verborgen roerselen van het hart en dus een zeer confidentieel karakter draagt, was de uitgave van dit boek een daad. Maar juist daarom dankte het zijn beteekenis: want die daad was een getuigenis. Ik heb er bij de bespreking van „Wasdom“ indertijd op gewezen, hoe de kracht van den psychologisch-analyseerenden roman: zijn steeds dieper indalen in de verborgenheden van het hart, de moeilijkheid is voor den christelijken roman, omdat de persoonlijke verhouding van de ziel tot God behoort tot de levensintimiteiten, waarover men niet dan bij uitzondering en onder bepaalde omstandigheden zich tegenover een ander uitlaten zal, en althans niet in een boek, dat onder

ieders oogen komt. Wat dus de Schrijfster, die alleen uit persoonlijke ervaring zoo schrijven kon, gaf, was een getuigenis, klaar en schoon, en alszoodanig hoog te respecteren. Haar boek sprak van den rijkdom, den alles-overstralenden glans van het geloof, dat in het leven kracht en bij het sterven vrede geeft en was daarom naar buiten een prediking en naar binnen, in den eigen kring, een versterking. Daarom vond het vele dankbare lezers en is het ook nu nog een boek, dat hartelijke aanbeveling verdient. Vooral voor jonge menschen is het leetuur, die van uitnemende beteekenis kan zijn.

Het was noodig aan dit boek te herinneren, nu ik schrijven moet over een nieuwe uitgave van deze Schrijfster, die, voorzover mij althans bekend is, sedert de verschijning van „Wasdom“ zich op den achtergrond heeft gehouden. Zooals altijd is het ook hier een belangrijke factor, dat men weet, wie de Auteur is van het voorliggende boek en in welken geest hij of zij schrijft. In de lijn van „Wasdom“ moet men van Mevr. Loo-Goedhart een boek verwachten, dat sterk den nadruk legt op wat ik noemde de naar God gekeerde zijde van het leven. En als men dan inderdaad zulk een boek krijgt, moet het allereerst in die sfeer worden gezien.

Van dit punt van uitgang dan moeten we behandelen het nieuwe boek „Penseelstreekjes“, dat voor enkele weken van de pers kwam. Zoals de titel zegt, brengt het een aantal losse, meest kleine schetsen: streekjes, dus met zorgvuldigheid aangebrachte effecten van enkelvoudige kleur.

Men moet hierop acht geven, om het boek goed te verstaan. Enkelvoudig is de kleur en Mevr. Loo-Goedhart is de schilderes. Dat wil dus zeggen, men zal in deze schetsen telkens weer vinden de beschrijving van krachtig geloofsleven. En iedere verhaal-opzet is op dat doel ingesteld. De Schrijfster heeft zich in zooverre naar den modernen vorm gericht, dat ze nu ook conflicten en problemen, bepaalde gebeurtenissen dus, centraal stelt: het overlijden van man of vrouw, het teleurgesteld worden in zijn liefde, het ontwaken tot de ervaring van een huwelijksvraagstuk e.d. Onder deze en dergelijke omstandigheden worden dan de menschen, die het „geval“ aangaat, beschouwd en geanalyseerd, waarbij steeds weer uitkomt hoe een leven uit het geloof en een aanvaarden in geloof de donkerheden opklaart. Wel blijft dan de smart, wel schrijnt dan de geslagen wonde of de pijnlijke ervaring, maar het leed wordt door Christus geheiligd en de rouw wordt heerlijkheid.

In zekeren zin verhoudt zich dus dit boek tot den tijd, zooals dat met „Wasdom“ het geval was. Het behandelt de stof der moderne romanliteratuur, die van conflicten en problemen immers vol is, binnen de grenzen en onder de belichting van het christelijk leven.

Dat is de verdienste van dit boek en, omdat het geschreven is met de openhartigheid en zuiverheid, met de overtuiging ook, die we in „Wasdom“ hebben leeren waardeeren en vooral ook hebben leeren respecteren gezien geest en toon der moderne literatuur, kunnen we ons aansluiten bij degenen, die met erkentelijkheid van dit nieuwe boek hebben gewag gemaakt.

Maar er is tóch een bezwaar, voortvloeiend voor een deel wel uit den aard van het boek, uit het feit dat het een verzameling is van korte schetsen, die ieder op zichzelf een onderwerp behandelen, doch dat intusschen duidelijk zich doet gevoelen, als men het boek beschouwt in zijn geheel. Al te veel en te absoluut is de kleur, die de penseelstreekjes aanbrengen, het diepe zwart. Vrijwel uitsluitend handelen de schetsen over ziekte en ellende, over strijd en donkerheid, over dood en graf. Reeds blijkt dat, als ik alleen maar een deel van de inhoudsopgave overschrijf: Strijd, De Doodgraver, Storm, Schemering, Lijden, Sterven, Van nature broos, Het gaan der dagen, Ontslapen, Kerkhofbezoek, Het Kerkhof, Ziekenbezoek. En van de overige schetsen en verzen — want de bundel bevat ook, maar alszoodanig weinig beteekenende, verzen — welker titel het niet aanstonds verraaft, is de kleur precies dezelfde. Zeker, over al dat nachtelijk zwart gaat in ieder der behandelde gevallen het morgenlicht der genade op, maar de onderwerpen zelf, de stof der schetsen, is veel te uitsluitend van dat eene en eenzijdige soort. Dat is een bezwaar, hoezeer ook het geloofsgetuigenis in ieder der geteekende omstandigheden hoofdzak is. Een bezwaar, juist omdat dit boek is een christelijk boek.

Onze tijd is een donkere tijd. Economisch, sociaal, politiek, ook cultureel zijn de verhoudingen zwaar. Niet slechts drukken de zorgen, zoodra men voor buitengewone omstandigheden komt te staan, maar ook over de gewone dingen van het alledaagsche leven ligt een waas van somberheid. Telkens weer ziet men zich gesteld voor allerlei vragen, die evenzovele complicaties zijn en uitzicht is er niet. De wereld zit, zooals men dat zegt, aan alle kanten dicht. Alleen is open, is vrij, het uitzicht naar Boven. Het christelijk belijden weet dat, eraart

het ook en kan daarom, ondanks alle problematiek rondom, spreken van vertrouwen en van blijdschap. Vooral van blijdschap. Want naarmate de benauwing groter wordt, gevoelt het te sterker zijn rijkdom en in het besef van rijkdom kan en mag men blijde zijn; dankbaarder, zooveel de nood hooger stijgt. Het christelijk belijden kent den weg, waarlangs men boven alle zorgen uitkomt, niet omdat die weggetooverd worden, maar omdat men zijn lot en leven weet in Gods hand.

Welnu, dan is het in dezen tijd van donkerheid ook de taak van de christelijke kunst, die rust op en getuigen wil van dat belijden, met nadruk van die mogelijke levensblijdschap te gewagen. En dat niet in woorden, maar in betooning uit de levenspraktijk. Of anders, in het christelijk boek, in wat het vertelt of beschrijft, moet leven de echt-christelijke blijdschap. Want die blijdschap wekt de hoop, die, rustend in het gelooven, boven de zorgen verheft. 't Is daarom, dat in den Romeiner brief de wensch wordt uitgesproken „de God der hope vervulde ulieden met blijdschap en vrede in het gelooven, opdat gij overvloedig moogt zijn in de hoop, door de kracht des Heiligen Geestes“.

In de christelijke boeken van den laatsten tijd doet zich het verschijnsel voor — ik wees kort geleden ook daarop, naar aanleiding van een ander christelijk boek — dat ze donker zijn van kleur en het accent leggen op de levenszorgen en levensmoeiten. Ik geloof, dat daarmee de christelijke literatuur niet op den goeden weg is. 't Is de toon, die overal te beluisteren valt in de moderne romans, die zwaar zijn van levensonlust en vaak pijnlijk van levensproblematiek. Daartegenover moet de christelijke kunst een ander geluid laten hooren, moet ze doen ruischen het lied der blijdschap, dat weerklinkt is van de hemelsche vreugde welke ze in het geloof verwacht.

Dat nu missen we in dit boek en ik noem het een bezwaar.

Zeker, „Penseelstreekjes“ getuigt van stervensvrede en dat is van hoog belang. 't Is het rijkste, dat een mensch geschonken kan worden, vrede te kennen in het aangezicht van den dood. Daarom, nog eens zeg ik het, sluit ik mij gaarne aan bij degenen, die voor dit boek hun waardeering en dankbaarheid hebben uitgesproken. Maar de mensch, die het leest, die staat midden in het leven met zijn vele besommeringen, heeft ook noodig levensblijdschap en in het christelijk boek, dat van het christelijk leven vertelt, moet hij die als een der rijke vruchten van het geloof geteekend vinden. En in dit boek vindt hij die te weinig, omdat de sfeer te somber is. Daarom is het, ondanks zijn verdiensten, minder dan „Wasdom“ een getuigenis.

C. T.

*) Konings Uitgeverij, Baarn.

Het kerkgaan van onze jonge kinderen.

Een van de vragen, die reeds geruimen tijd op een antwoord wachten in deze rubriek, geldt het kerkgaan van onze jonge kinderen.

Bij „jonge“ kinderen wordt dan gedacht aan knapen en meisjes van zoo ongeveer 5 tot 12 jaar. En de vraag is, of kinderen van dezen leeftijd des Zondags reeds tweemaal met hun ouders ter kerk behooren te gaan, en of de ouders hun dat als een plicht moeten voorhouden en opleggen; of dat het, met het oog op het bevattingsvermogen der kinderen, dat op een preek nog niet berekend is, en op het gevaar om tegenzin tegen het kerkgaan bij hen op te wekken, of het anders tot een sleur te doen worden — beter is met het ter kerk gaan wat te geven en te nemen, en ze althans, in plaats van ze mee te nemen naar den tweeden dienst, de Zondagsschool te doen bezoeken.

Deze vraag heeft zeker niet de verdienste van een nieuwe kwestie aan de orde te stellen.

Ze is ouder dan de oudste onder ons. Ze werd duizendmaal beantwoord, en staat toch nog aldoor op de dagorde.

Het beste bewijs, dat er geen categorisch, geen absoluut, voor allen en onder alle omstandigheden geldend antwoord op is te geven.

Dergelijke volstrekte antwoorden hebben we, strikt genomen, alleen op vragen betreffende dingen die God de Heere ons in de Heilige Schrift met zooveel woorden, klaar en duidelijk, heeft geopenbaard. Want zoodra we er zonder gevolgtrekking uit het geopenbaarde niet kunnen komen, blijken, vooral in onzen tijd, weinig bruggetjes zóó kort en zóó stevig dat niemand het noodig vindt, er een waarschuwingbord of althans een vraagteken bij te zetten.

Ook ten opzichte van het kerkgaan onzer jonge kinderen, vinden we in Gods Woord geen uitdrukkelijk voorschrift.

Men heeft er wel een willen lezen in het bevel des Heeren aan Juda (Joël 2:16): „Verzamelt het volk, heiligt de gemeente, vergadert de oudsten,

verzamelt de kinderkens en die de borsten zuigen" enz. Maar in de eerste plaats bewijst reeds het uitdrukkelijk bevel des Heeren, ook de jonge en zelfs de jongste kinderen in deze samenkomst des volks te brengen, dat we hier niet met een regel, maar met een uitzondering op den regel te doen hebben. In de tweede plaats zet het Woord Gods door Joel dit ongewone bevel rechtstreeks in verband met het geheel bijzondere karakter der voorgeschreven volksvergadering, als een samenkomst tot verootmoediging voor Gods aangezicht. En in de derde plaats aanvaarden zij, die een beroep op dit woord voor de verplichting der ouders onder ons, om jonge kinderen als waarover het hier gaat, bij elken dienst mee naar de kerk te nemen, zelve niet het gebod, dat ze er in willen lezen, omdat ze juist voor die groep van kinderen die hier met name genoemd wordt: de zuigelingen, gewoon zijn een uitzondering te maken.

Anderen hebben gezegd: Goed; een uitdrukkelijk gebod Gods mag er dan op dit punt al niet zijn, maar naar de Schrift behooren onze kinderen tot de kerk des Heeren; en als ze tot de kerk behooren, dan hooren ze ook in elke samenkomst der gemeente.

De praemisse dezer redeneering is ongetwijfeld juist: onze kinderen behooren inderdaad tot de gemeente. Doch dat men zelf de gevolgtrekking niet dwingend acht, blijkt alweer uit het feit, dat men de allerjongste kinderen nooit meeneemt naar de kerk, en die men doorgaans wel meeneemt toch bij bepaalde samenkomsten der gemeente — zooals b.v. die, waarin de jaar-verslagen van kerkdienst en armenzorg uitgebracht en allerlei andere mededeelingen aangaande het kerkelijke leven gedaan worden — thuis laat.

Ook historisch geeft de Schrift ons hier geen licht. De Apostelen vergeten wel niet, in sommige hunner brieven ook aan de kinderen te denken, en de Apostel Paulus richt tot de ouders wel menig vermaan ten opzichte van hun opvoeding — doch nergens ontdekken we in het leven der christelijke kerk in den tijd der Apostelen een spoor van de gewoonte, om de kinderen de samenkomsten te doen bijwonen, en nergens vinden we bij de Apostelen iets dat gelijkt op een vermaan om het te doen. Bij het zoeken van een antwoord op de vraag die ons bezig houdt, zijn we derhalve aangewezen op algemeene beginselen.

Die algemeene beginselen zijn: 1e de verhouding onzer kinderen tot de kerk des Heeren, en 2e karakter en doel van de samenkomsten der gemeente.

De verhouding onzer kinderen tot de kerk is daarbij van de eerste orde. Van haar moeten we uitgaan.

Hebben onze kleinen met de kerk des Heeren niets van doen — dan steekt er weinig of geen belang in de vraag, of we ze al of niet zullen meenemen naar haar samenkomsten, tenzij dan als een vraag van utiliteit. Van een verplichting om ze er te brengen zou dan — behalve ook al weer

uit utiliteitsoogpunt — in elk geval geen sprake vallen.

Maar heel anders komen de dingen vóór ons te staan, als onze kinderen wel tot de kerk behooren. In dat geval behooren ze in principe ook in de samenkomsten der gemeente. Hebben ze van Godswege recht om daar te zijn, en legt dit recht onzer kinderen op ons, hun ouders, de heilige verplichting, om zooveel mogelijk te zorgen, dat ze er komen.

Dan móeten ze er zijn — tenzij er gegevens zijn, die hun vooralsnog praktisch onzeggend, wat hun in principe toekomt. En die gegevens moeten dan liggen in de kinderen zelve in verband met karakter en doel van de samenkomsten der gemeente.

In hun kinderleeftijd, en wat daarmee samenhangt, moet dan een verandering liggen, om deel te nemen aan wat de gemeente in haar samenkomsten doet, en deel te hebben aan wat ze er van 's Heeren wege ontvangt.

Natuurlijk is dit dan niet bedoeld in volstrekten zin, d.w.z. zóó, als zouden onze kinderen niet mee op mogen gaan, zoolang er ook maar iets was in de godsdienstige handelingen der gemeente, waaraan ze nog niet met volle bewustheid en op de meest ideale wijze deelnemen kunnen; en zoolang ze niet gebleken zijn, in staat te wezen, om deel te erlangen aan alles wat Christus naar zijn instelling en belofte zijn volk in hun wettige samenkomsten heeft beloofd.

Want wanneer zouden we onze kinderen kunnen meenemen naar de kerk, zoo ze aan dezen dubbel eisch moesten voldoen? Dan zouden er nog wel andere dan de jonge kinderen thuis moeten blijven. Dan zou de vraag geen leeftijds-vraag meer zijn. Ook niet enkel een vraag van natuurlijke ontwikkeling. Dan zou ze een kwestie van geloof en van godsvrucht worden. Meer nog: dan zou een hogere trap van genade dan nu de meeste van Gods kinderen bereiken, voorwaarde worden voor den kerkgang. Dan zouden de kinderen niet alleen thuis moeten blijven, maar ook de ouders. En geen waarlijk godvruchtige vader of moeder zou den moed vinden om een plaats voor zich in de samenkomsten der gemeente te zoeken.

Niet positief, maar negatief moet — in erkenning van de saamhoorigheid der kinderen met de kerk — de vraag gesteld: Niet: is er bekwaamheid tot dit en vatbaarheid voor dat? Maar: Is er verandering?

En dan bedenke men, dat ook die vraag naar verandering niet zóó mag gesteld, dat zoo er bij een kind ook maar iets aan de natuurlijke bekwaamheid of vatbaarheid zou ontbreken — dat weinige en eenige het dan al zou moeten uitsluiten van de samenkomsten.

In dat geval zouden alleen onze volwassen zoons en dochters met ons ter kerk mogen gaan. En zij allen? En wij zelve?

Het bewust deelnemen aan elk deel van den dienst eischt reeds in natuurlijk opzicht zoo ont-

tot mijn overtuiging inzake Jer. 3:18 hebben gebracht, terwijl ik tevens een poging waagde om hem het dwingend van deze gronden te doen gevoelen. Later is — in verband met den strijd die om Assen gevoerd is — die kwestie van Jer. 3:18 herhaaldelijk publiek in debat gebracht. In een polemiek, die ik met Dr W. J. A. Schouten, toen te Kampen, thans te Arnhem, voerde, heb ik van mijn gronden breedvoerig rekenschap gegeven (Gereformeerd Theologisch Tijdschrift, Sept. 1926, bldz. 172—177). Het is mij een welkome gelegenheid, dit thans in deze artikelenreeks nogmaals voor brederen kring te doen.

Doch eer ik daartoe overga gevoel ik mij verplicht er mijn groote waardeering voor uit te spreken, dat Ds Berkhoff, dien ik in deze reeks zoo menigmaal heb moeten bestrijden en nog dikwijls zal moeten bestrijden, het volkomen heeft versmaad om van dezen tekst gebruik te maken. In zijn geheele bespreking van den profeet Jeremia wijdt hij aan de plaats 3:14—18 geen enkel woord. Ik weet niet, of ik daaruit mag afleiden, dat hij zich met mijn gevoelen omtrent de onechtheid van vs 18 vereenigt; maar in ieder geval acht hij het toch blijkbaar niet geraden op een zoo disputabele plaats zich te beroepen, en ik eer het in hem als een teeken van ridderlijkheid, dat hij geen oogenblik heeft gepoogd te speculeeren op het goedkoop succes dat hij had kunnen behalen, door mee te zingen in het koor van hen, die in allerlei toonaard hebben geklaagd over mijn tekstcritiek, geöfend op Jer. 3:18. Dat wilde ik gaarne openlijk uitspreken.

Nu evenwel ter zake.

Allereerst moet ik een enkel woord in het midden brengen over de vraag of het geoorloofd is tekstcritiek te oefenen. Er zijn misschien nog altijd wel personen, die het gevoel niet van zich kunnen afzetten, dat men daarmee toch eigenlijk aan de Heilige Schrift toet. Welnu, tot deze wil ik zeggen, dat wij nu eenmaal te doen hebben met het feit, dat de oorspronkelijke handschriften der verschillende Bijbelboeken geheel en al zijn te loor gegaan, en dat de heilige tekst tot ons is gekomen uitsluitend door afschriften welke in opeenvolgende reeksen van de oorspronkelijke handschriften zijn gemaakt. Verder, dat degenen die deze afschriften

zaglijk veel — dat juist de beste, d.w.z. de ernstigste kerkgangers gedurig weer over wat ze er in tekort schieten, zich schamen.

Zien we nu, wat karakter en doel onzer kerkelijke samenkomsten is, en in hoever onze jonge kinderen er al of niet door uitgesloten worden.

V.

F.

Elout aan 's Konings Tafel.

Naar men algemeen weet is Jhr Mr Elout van Soeterwoude, het hoofd van de deputatie, die den 3den Augustus 1878 op het Loo Z.M. Koning Willem III het Volkspetitionnement aanbood, na afloop der audiëntie door den Koning aan tafel genoodigd.

Minder bekend is uiteraard wat aan dien koninklijken disch verhandeld is.

Wel heeft indertijd Professor Fabius in zijn levensschets na Elouts dood daarvan al iets medegedeeld.

Elout had n.l. met nog vier anderen het gewaagd, Z.M. een brief te schrijven, met verzoek zijn beaamd plan inzake een weinig gewenscht huwelijk niet ten uitvoer te brengen.

Aanvankelijk moet de Koning over dien brief zeer verstoord zijn geweest. Maar aan den maaltijd op 3 Augustus heeft Z. M. Elout op edelmoedige wijze voor dien stap bedankt.

Er schijnt echter nog iets anders van dit tafel-gesprek te zijn uitgelekt.

Althans, in de „Stemmen voor Waarheid en Vrede" van 1885, op bladzijde 1335, schreef Dr Bronsveld:

Nu ik toch spreek van het Volkspetitionnement is het misschien niet ongepast, een vraag te doen. Op 3 Augustus 1878 werd aan Z.M. den Koning op het paleis het Loo het „smeek-schrift" overhandigd en allerhartelijkst door onzen Vorst beantwoord. Hij noodigde dan ook den Voorzitter der Deputatie, Jhr Mr Elout van Soeterwoude, dien middag aan tafel... En nu komen wij niets meer te weten uit het Gedenkboek (door den heer N. M. Feringa bewerkt), dan dat „de koning de wet geteekend heeft" op 17 Augustus.

Indien het onbescheiden is, dan neem ik de vraag dadelijk terug; maar is zij eenigszins geoorloofd, ook met het oog op de geschiedenis, dan verstout ik mij hier den Heer Elout te vragen: is er door U, toen gij de gast van onzen Koning waart, met uwen hoogen Gastheer, of met den Directeur van het kabinet over het feit van den dag gesproken? Is van U ook een advies

hebben vervaardigd, feilbare menschen waren, en dat ze geen bijzondere Goddelijke leiding hebben gehad, welke hen voor het maken van feilen heeft behoed. Dat wordt bewezen door de omstandigheid, dat de handschriften die wij bezitten, niet in alle opzichten precies aan elkaar gelijk zijn; daar bij zulke verschillen niet alle juist kunnen zijn, is het voorkomen van fouten daarmee bewezen. Dit is eene Goddelijke beschikking, die wij hebben te erkennen en waarin wij hebben te berusten. De fouten, die in de geschreven handschriften voorkomen, zijn, als wij het goed inzien, te vergelijken met de drukfouten die wij in onze gedrukte Bijbels aantreffen. En evenmin als het een tornen aan de Heilige Schrift is, wanneer wij zulke drukfouten verbeteren, evenmin is het een kritiek oefenen op Gods Woord wanneer wij pogen — door middel van de zoogenaamde tekstkritiek — de geschreven fouten op het spoor te komen. Men late zich vooral niet door den naam tekstkritiek op een dwaalspoor brengen: dit is geen kritiek op den Goddelijken tekst, maar op den menschelijken arbeid der schrijvers van den tekst, die juist beoogt den Goddelijken tekst ongeschonden en onverminkt te leeren kennen.

Onder de fouten, welke kunnen voorkomen, behooren, behalve de herhaling van woorden of letters, het over het hoofd zien of het verwarren van letters enz., ook de invoeging van door lezers gemaakte kantteekeningen in den tekst. Bij het schrijven kon het gebeuren, dat een woord of regel werd overgeslagen, en, als de vergissing tijdig ontdekt werd, schreef men het ontbrekende dan nog op den kant er bij. Een latere afschrijver gaf het dan weer in den tekst zijn juiste plaats. Maar nu kan het omgekeerd ook voorkomen, dat een door een lezer gemaakte randnotitie door een lateren afschrijver voor zulk een verbetering van een vergissing werd aangezien, en dan ten onrechte in den tekst werd opgenomen. Dit nu is m.i. bij Jer. 3:18 het geval geweest.

Welke zijn daarvoor de gronden? Want natuurlijk, dat mag men maar niet onwillekeurig aannemen; daar moeten gronden voor zijn.

Het zijn de volgende.

In de eerste plaats moet het iederen Bijbellezers wel aanstonds opvallen, dat vs 18, hoewel het zich

POPULAIR-WETEN - SCHADDELUKE SCHETSEN

Het Chillasme en het Oude Testament.

XVII.

Jeremia 3:18.

De vorige schets, over Jer. 3:14—17, besloot ik met de conclusie, dat deze profetie voor de Chiliaistische verwachtingen hoegenaamd geen steun biedt.

Is dat echter niet wel het geval met Jer. 3:18? In dezen tekst staat, letterlijk uit het oorspronkelijke vertaald: „In die dagen zal het huis van Juda gaan naar het huis van Israël, en zij zullen gezamenlijk komen uit het land van het Noorden naar het land dat ik uwe vaders in bezit gegeven heb."

Van zulk eene vereeniging van de Judeesche ballingen met hun verbannen broeders van het Tien-Stammenrijk, en van zulk een gezamenlijken terugkeer uit het land van het Noorden naar het land Kanaän zal misschien wel menig voorstander van de verwachting van het duizendjarig rijk meenen dat ze zijne opvatting steunt.

Echter — er zijn, naar ik overtuigd ben, zeer goede gronden om aan te nemen, dat deze tekst oorspronkelijk geen deel heeft uitgemaakt van Jeremia's profetie, en dat hij niet behoort tot de Heilige Schrift; maar eerst in veel later tijd door een lezer als randnotitie is bijgeschreven en door daarna volgende afschrijvers abusievelijk in de profetische prediking is opgenomen. Men zie mijn Korte Verklaring van Jeremia, I, blz. 23.

In een particulier schrijven, dat ik al verscheidene jaren geleden ontving van iemand, die blijkbaar de verwachting van een massalen terugkeer der Joden naar Palestina was toegedaan, werd het vermoeden uitgesproken dat de eigenlijke reden, waarom ik dezen tekst voor onecht houd, zou gelegen zijn in een zekeren tegenzin om deze verwachting te aanvaarden. Ik heb dien briefschrijver geantwoord, dat van zulk een tegenzin geen sprake is, en dat het enkel zakelijke gronden zijn, die mij

verlang op dien kenbaar

Is he dan zal te wete dat een vraag: diepen Deputat hij de testeed

Voorzoc misschien Bronsveld

In 190 reeds ov niekschrij onderwerp aldus:

Op u Gedenk vangst den 3de het sme den Ko onderde

Er oi het vol weten Heer El namens genoodi

De K te spre Kabinet dus det van ee dag vro de Heer

Ik heb De Kor geweest In 't

„Toer de ontz geteeke

„De Deze klaard Koning bewege ziet, of 'leven

Ook op voorzooft Van Ph lichtenge niets beko

bij de vo voortzett sterke af 14—17 w wordt pl Israël ge

In de t opvallend wordt, ze Israël, d en aan d nadebelo maal ook

In de t de uiters de Tien het goede in heel d lijkheit slag van

Stammen Juda, me met den oproep d verbonde

In de steld, dat profet a kondig

In de keer ui voor de spreking van zulk

In de van dien aardig, o tetie om hier inn Judeeër rugkeere het gebie vertoeve

naar Kar voorstelli profetie g geheele